

af Det europæiske Bygningsfredningsår 1975. I denne periode blev der taget initiativ til systematisk fredning af bygninger fra perioden 1850-1875.

I konsekvens af den udvikling, der havde fundet sted op gennem 1970'erne, fik bygningsfredningsloven fra 1979 en bredere formuleret formålsparagraf, idet loven herefter har til formål »at værne landets ældre bygninger af arkitektonisk, kulturhistorisk eller miljømæssig værdi, herunder bygninger, der belyser bolig-, arbejds- og produktionsvilkår og andre væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling«. I bemærkningerne til lovforslaget understreges, at udtrykket »at værne« har en bredere betydning end udtrykket »at frede«. En fredning er en særlig beskyttelsesforanstaltning med specielle retsvirkninger. Men bygninger skal ikke alene kunne fredes, men tillige værnes blandt andet gennem registrering, udarbejdelse af vejledninger for varetagelse af bevaringsinteresserne i den kommunale planlægning m.v.

Kommuneplanloven (nu planloven) og bygningsfredningsloven har siden udgjort grundlaget for en klar arbejdsdeling på det samlede by- og bygningsbevaringsområde. De nationale interesser varetages af miljø- og energiministerens, medens de lokale interesser varetages af kommunalbestyrelserne.

Den voksende opmærksomhed i befolkningen omkring bygnings- og miljøbevaring resulterede i et stigende antal henvendelser fra private med emner til bygningsfredning. Der udvikledes en administrativ praksis, hvorefter alle disse henvendelser om fredning blev forelagt Det særlige Bygningssyn. Dette indebar en stor spredning – såvel geografisk som med hensyn til bygningstyper og alder. Sammen med de fredningsforslag, som ministeriet fremkom med på baggrund af det grundlæggende faglige registrantarbejde, førte dette til en markant stigning i antallet af fredninger i tiåret 1978-88, hvor de fredede bygningers antal voksede fra omkring 6.500 til 8.500.

Skov- og Naturstyrelsen rejser idag fredningssager på baggrund af systematiske gennemgange af landets bebyggelse. Gennemgangene foretages ud fra en geografisk eller tematisk synsvinkel – eller en kombination heraf. Styrelsen koncentrerer på baggrund af Bygningskulturudvalgets anbefalinger sine gennemgange og dermed sin fredningsindsats om bygningskategorier, som er:

- særligt truede af samfundsudviklingen, som for eksempel bygninger og bygningstyper, som tidligere har været almindelige, men som idag har fået anden anvendelse eller er gået ud af brug, hvorfor de står i fare for at forsvinde,
- underrepræsenteret i fredningsmæssig henseende set i forhold til de arkitektoniske og kulturhistor-

iske værdier, de pågældende kategorier repræsenterer. Det kan være bygninger, som opfylder kvalitetskravet for at kunne fredes, og som ved en fredning kan udligne den idag uensartede fredningsmæssige dækning af landets forskellige egne, – opført efter 1850, hvilket vil være bygninger og bygningstyper, som afspejler samfundets økonomiske, teknologiske og kunstneriske formåen i nyere tid.

De afsluttede temagennemgange i perioden 1991-1995 har omfattet et bredt udsnit af bygningstyper, ligesom der har været en betydelig spredning i bygningernes alder. Med henblik på fredning af ældre bygninger er udført temagennemgange af landbebyggelser langs den jyske vestkyst, gårde og huse på Fyn og omliggende øer samt bygninger opført i bulhuskonstruktion i Sønderjylland. Fredning af en række yngre bygninger er fremkommet ved temagennemgange af industribygninger i København, redestationer langs den jyske vestkyst, etagehuse tegnet af arkitekt Kay Fisker samt nyere råduse, museer og folkeskoler. Arbejdsmåden, som anvendes i forbindelse med temagennemgangene, retter sig specifikt mod at finde fredningsemner. Det særlige Bygningssyn har i sin beretning for perioden 1991-1995 givet arbejdsmåden med temagennemgange sin tilslutning.

Fra 1991 er der sket et »sporskifte« i det systematiske fredningsarbejde. Dette byggede i 1970-80'erne på registranterne for geografisk afgrænsede områder – ofte en købstadsbebyggelse som Haderslev eller et mindre bysamfund som Møgeltønder. I registranterne blev alle bygningerne i registrantområdet indgående dokumenteret uanset bygningernes bevaringsværdi eller eventuelle fredningsværdi. Sigtet hermed var, udover at finde egnede fredningsemner, i lige så høj grad at skabe forståelse for de jævne bygningers betydning for det samlede bebyggelsesmiljø. Registranterne kunne således danne grundlag for den kommunale bevaringsplanlægning. De tematiske gennemgange, der gennemføres i dag, fokuserer landsdækkende på bygningstyper indenfor de ovennævnte kategorier og udelukkende med henblik på fredning. Bygningsfredningen som en national interesse er derved blevet understreget.

4.3.2 Alderskriteriet for bygningsfredning

Når der i bygningsfredningsloven er et alderskriterium for bygninger, der kan fredes, skyldes det, at der skal gå en vis tid, førend det kan bedømmes, hvad der er tilstrækkelig arkitektonisk og kulturhistorisk værdifuldt til en fredning.

Men allerede i den første bygningsfredningslov fra 1918 var alderskriteriet for fredning ikke et absolut